

Nr 151

Av fru **Sundberg m. fl.**, angående utformningen av statsbidragen till kommunernas skolkostnader.

(Lika lydande med motion nr 105 i Första kammaren)

Samhällets totala skolkostnader ökar av en rad olika skäl — skolväsendets expansion, höjda löner etc. Med hänsyn till det statsfinansiella läget är det emellertid nödvändigt att denna kostnadsutveckling begränsas. Skolöverstyrelsen har i sin petita för budgetåret 1968/69 uppställt målet att kostnaderna per elev i enhetligt penningvärde inte får höjas under den närmaste femårsperioden. Motionärerna sympatiserar med denna målsättning men anser emellertid väsentligt att tillgängliga medel används på ett sådant sätt att utbytet blir maximalt.

Motionärerna är medvetna om att det är svårt att över huvud taget mäta effekten av en viss förbättringsåtgärd inom utbildningsområdet. De metoder man använder sig av inom industrin i rationaliseringsyfte är inte användbara inom skolväsendet. Anledningarna härtill är många. *För det första* är skolan ett monopolföretag, och därmed är konkurrensbefrämjande åtgärder mindre aktuella. *För det andra* är produktionsprocessen inom skolväsendet långt utdragen i tiden. Det torde ta mellan 10 och 30 år från det en utbildningsåtgärd beslutas till dess effekten kan mätas i form av yrkesprestation hos den f. d. eleven. *För det tredje* finns det inga instrument med vilka man ekonomiskt kan värdera ett utbildningsresultat.

Men även om man inte kan göra en ekonomisk värdering av olika insatser så torde man kunna påstå, att den kostnadsfördelning vi nu har inom skolans område inte är rationell.

Som underlag för ett resonemang om den icke rationella kostnadsfördelningen kan redovisas ett exempel på hur samhällets årskostnad fördelar sig på olika kostnadsposter. Exemplet, som är hämtat från Erik Dahlbergsskolan i Karlskrona, visar kostnaden per elev året 1967:

Lärare

lön	3 900	
sociala kostnader	400	4 300: —

Skolfastighet (2 400)

ränta, avskrivningar	740	
underhåll	50	
dito inventarier	40	
el, värme, vatten	75	
städning	95	1 000: —

Administration

SÖ, LN	40	
skolstyrelse	60	
kont. kostnader	80	
resor, repr.,	10	
kanslipersonal	75	
vaktmästare	50	
tekniker	140	
rektor, studierekt.	—	455: —

Undervisning

utrustning	300	
material	100	
AV-central	10	
lärarfortbildn. (komm.)	6	416: —

Elevråd

hälsovård	30	
psyk.kurator	20	
elevkår, premier etc.	15	65: —

Skolmåltider

300: —

Fria läroböcker (ung. 450)

Summa	6 500: —	(6 536: —)
-------	----------	------------

Denna budget gäller för en skola med fullständig teknisk utbildning, varför kostnaderna för teknikerpersonal är högre än normalt. Skolbyggnadskostnaderna är dessutom beräknade till skolkommunens verkliga kostnad för räntor och avskrivningar av en 17 år gammal skolbyggnad.

Skulle räntor och avskrivning beräknas på återanskaffningsvärdet, blir kostnaden dubbelt så hög. Lärarlöneposten är endast en del av de verkliga kostnaderna, eftersom statstjänstemännens pensioner redovisas på speciellt sätt.

Av budgeten ovan framgår emellertid, att någon effekt av rationaliseringssträvandena inte uppnås utan att man angriper de stora posterna: *l o k a l e r o c h l ä r a r e*.

På skolbyggnadssidan pågår ett rationaliseringsarbete, som motionärerna med tillfredsställelse har konstaterat, medan någon nämnvärd minskning av den stora lärarkostnaden inte sker. Lärarna används tyvärr i alltför hög grad till rutinuppgifter. Detta illustreras med önskvärd tydlighet av den haltande jämförelsen mellan lärarlöner 4 300 kronor per elev och kanslipersonal 75 kronor, vilket visar, att lärare utför en mängd onödigt rutinarbete. Som exempel på den icke rationella användningen av lärarna kan bl. a. nämnas den omfattande vakttjänst lärarna har att utföra vid skrivningar, raster etc. Om lågt räknat 10 procent av lärarnas totala arbetsinsats åtgår för denna form av verksamhet, betyder det, att denna vakttjänst kostar sex gånger så mycket som vad skolans hela kanslipersonal kostar. Om man överför dessa arbetsuppgifter på annan personal, skulle kostnaderna minska betydligt. Samtidigt skulle man kunna minska lärarbehovet 10 procent, vilket torde innebära att de sämst utbildade vikarierna försvinner och medelnivån inom lärarkåren höjes. Motionärerna tar i detta sammanhang inte ställning till lärarnas totala arbetsbelastning efter rationaliseringen men utgår från att den i stort skall vara konstant.

Något incitament till rationalisering från kommunernas sida finns emellertid inte nu, eftersom hela besparingen tillfaller staten, medan kommunerna får bära kostnaderna för den ökade administrationen av en sådan undervisning. Handhavandet av skolornas AV-materiel ligger i de flesta fall på huvudlärarna för de olika ämnen. Genom den snabba ökningen av sådan materiel finns anledning att avlasta pedagogerna detta arbete och i stället anställa teknisk personal. Emellertid utgår statsbidrag för lärare men ej för t. ex. ingenjörer. Flera liknande exempel kan anföras inom detta område. Över huvud taget är kommunerna inte särskilt benägna att vidta sådana rationaliseringsåtgärder som innebär en överflyttning av arbete från en statsbidragsbekostad kategori till en kommunalt finansierad, även om totalkostnaden härigenom sänks, så länge konstruktionen av statsbidragen väsentligen är baserad på lärarlönekostnaderna.

Motionärerna tar ej ställning till frågan om hur stor del av den totala kostnaden som staten skall betala men vill framhålla vikten av att de bidrag staten betalar utformas på sådant sätt, att det inte minskar kommunernas benägenhet att rationalisera skolan i kostnadsbesparande syfte. Motionärerna anser emellertid, att de pengar som läggs ner på skolan förmodligen bäst kommer till användning om statsbidragssystemet göres neutralt. Motionärerna anser, att en av flera tänkbara grunder vore att statsbidraget utgick med ett fast belopp per elev inom kommunen. Hithörande problem är emellertid komplicerade, och frågan om att statsbidragssystemet göres mer rationaliseringsvänligt är av vikt och måste följaktligen bli föremål för snar utredning.

Med stöd av vad ovan anförts hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en skyndsam utredning, vilken utan att ta ställning till kostnadsfördelningen mellan stat och kommun utreder frågan om hur statsbidraget tekniskt skall konstrueras för att inte motverka rationalisering och kostnadsbesparande åtgärder inom skolan.

Stockholm den 19 januari 1968

Ingrid Sundberg (h)

Ove Nordstrandh (h)

Folke Björkman (h)
